

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นภาคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีขนาดของพื้นที่ 168,854 ตารางกิโลเมตร (105.5 ล้านไร่) ซึ่งเป็นขนาดใหญ่กว่าประเทศเกาหลีเหนือ มีขนาดพอ ๆ กับประเทศกัมพูชา และใหญ่กว่าประเทศสิงคโปร์เกือบ 300 เท่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 19 จังหวัด มีประชากร 20,170,986 คน (31 ธันวาคม 2536) หรือร้อยละ 34.6 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งมากกว่าภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย มีจังหวัดที่มีประชากรเกิน 1 ล้านคนอยู่ 17 จังหวัด ปรากฏว่าเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคอีสานถึง 10 จังหวัด ที่เหลืออีก 7 จังหวัดกระจายอยู่ในภาคเหนือ 4 จังหวัด ภาคกลาง 1 จังหวัด และภาคใต้ 2 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพรมแดนติด ลาว และกัมพูชา (สุวิทย์ ชีรสาศวัต 2541 : 1)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีประชาชนมากที่สุดของประเทศ เป็นภาคที่ดินมีคุณภาพต่ำมีปัญหาดินมากที่สุด มีปัญหาเรื่องน้ำมาก ความยากจนของคนอีสานมีสาเหตุสำคัญมาจากปัญหาเหล่านี้ ส่วนด้านภูมิหลังประวัติศาสตร์นั้น แต่เดิมก่อนอยู่ใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ต่อมาก็มาอยู่ใต้การปกครองของกรุงเทพฯ และมีบางส่วนตกอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส พรมแดนบางส่วนมีการใช้สันปันน้ำเป็นเส้นแบ่งเขตแดนกับฝรั่งเศส ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความไม่แน่นอนของเขตแดนสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน การปฏิรูปการปกครองและด้านอื่น ๆ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้หัวเมืองในภาคอีสานและภาคอื่น ๆ อยู่ใต้อำนาจของส่วนกลางอย่างเต็มที่มาจนถึงปัจจุบันนี้ การปฏิรูปการศึกษาและคมนาคม ทำให้เกิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นแม้ว่าจะมีการต่อต้านในรูปของกบฏผู้มีบุญเป็นครั้งคราวก็ตาม

คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือคนอีสานถูกดูแคลนจากคนไทยภาคกลางว่าเป็นคนจน ไร้การศึกษา และเป็นบ้านนอกเข่อซ่า แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าคือกรุงเทพฯ มองคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่าเชื่อถือไม่ได้ในทางการเมือง การต่อสู้ที่เป็นปัญหาของคนอีสาน เพื่อหาอัตลักษณ์เชิงภูมิภาค รวมทั้งการดำรงอยู่ในรัฐไทยนั้นได้สร้างความตึงเครียดให้เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตและความตึงเครียดเหล่านั้นดูเหมือนจะซ่อนอยู่ในพื้นผิวเท่านั้น (ทักษ์ เฉลิมเกียรติ 2548 : 430)

ความหวาดระแวงของรัฐบาลต่อพลังของคอมมิวนิสต์ที่แผ่ขยายทางภาคพื้นอินโดจีนเคลื่อนตัวเข้ามาสู่ประเทศไทยทางด้านประเทศลาว จึงทำให้ผู้ปกครองของประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นในระบอบการปกครองใด ต่างยังคงมีความหวาดระแวงต่อประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่แม้ได้มีการสถาปนาวาทกรรมในการเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยสมัยใหม่ แต่หากมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สังคม วัฒนธรรม ที่แตกต่างกันกับส่วนกลาง และมีความใกล้ชิดหรือใกล้ชิดกับรัฐอื่นมากกว่า ผู้ปกครองไทยสายอนุรักษนิยมจะใช้ความรุนแรงในการปราบปรามประชาชน นักการเมือง หรือกลุ่มผู้ที่รัฐไทยคิดว่าเป็นภัยเสมอ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ขบวนการนักการเมืองอีสาน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่แฝงไว้ด้วยความคิด อุดมคติหรืออุดมการณ์ในการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่เป็นภัยอุปสรรคต่อผู้ปกครองจากส่วนกลาง แม้ในการต่อสู้ด้วยวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย แต่ได้ให้คุณค่าต่อการเรียนรู้ประสบการณ์ดังกล่าว ก็คือ การที่ผู้นำท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนหนึ่ง ได้มีการต่อสู้กับอำนาจรัฐในการยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาโดยตลอด (ธโรธร ผู้ทองคำ 2545: 15) รวมถึงการต่อต้านอำนาจรัฐ ดังเช่นการใช้ความรุนแรงในการปราบปราม นายสีลา วงศ์สิน ที่อ้างตนเป็นผู้มีบุญ อีกด้วย

ด้วยสาเหตุสำคัญของระบบการเมืองที่เป็นเผด็จการทางทหาร ความล้มเหลวหรือการด้อยพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียง อันนำมาซึ่งความยากจนของประชาชน ที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม การแผ่ขยายอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังวิกฤตการณ์ในลาวใน พ.ศ. 2503-2505 และความอยู่ดีศรีสุขที่เกิดจากการกระทำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะการประหารชีวิตนายครอง จันดาวงศ์ ในวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 เป็นผลให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่ก่อตั้ง เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2485 ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ยุทธวิธีทั้งทางวิทยุ เอกสาร การโฆษณาชวนเชื่อ การแทรกซึม เป็นสำคัญ (ธโรธร ผู้ทองคำ 2545:16)

ในอีกด้านหนึ่ง การขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อันเป็นช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ขยายมาสู่ประเทศไทยด้วยปัจจัยของการแผ่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์โดยมีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ล่อแหลม (sentitive areas) การขอรับความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาก่อนเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และการสูญเสียพี่ชายที่จังหวัดอุบลราชธานีในระหว่างการเดินทางกับมารดากลับบ้านที่มุกดาหาร ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายหลังการเดินทางการตรวจราชการ การพัฒนาจึงมุ่งเน้น

ไปยังโครงสร้างพื้นฐานอันได้แก่ การชลประทาน การสร้างถนน การไฟฟ้า ประปา เป็นสำคัญ อันนำไปสู่การพัฒนาทางด้านการเกษตรกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรม ในที่สุดการกำหนด แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่งใน พ.ศ. 2504 จึงนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตาม แนวทางนี้ (ธโรธร ตู้อองคำ 2545: 16-17)

การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีเนื้อที่และประชากรประมาณ หนึ่งในสามของประเทศ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด คำบรรยายที่ดีที่สุดเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปรากฏในคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในแผนพัฒนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2504-2509 ดังนี้

“...ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งทั้ง ในทางเศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ...”

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2502 หลังจากรัฐประหารรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมือง ภายในประเทศไม่เรียบร้อย ในช่วงที่บริหารประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สร้างผลงานทั้ง ทางด้านการปรับปรุงการบริหารและการพัฒนาประเทศไว้มากมาย ผลงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การออก กฎหมายปรามการค้าประเวณี และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย จนกระทั่งได้จัดทำแผนพัฒนา เศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2509) ซึ่งแผนดังกล่าวเป็นแม่แบบของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน

ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตระหนักถึงปัญหาของความ คด้อยพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาภาค ตะวันออกเฉียงเหนือให้เจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน ทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น ๆ จึงได้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตั้งตนเองเป็นประธานคณะกรรมการฯ เอง ส่วนภาคอื่น ๆ ได้แต่งตั้งผู้อื่นทำหน้าที่ประธานกรรมการฯ ซึ่งมีนัยในเรื่องนี้มองได้ว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกรณีพิเศษด้วยสาเหตุอันใด

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อกำเนิด สถานที่ องค์กร และสถาบันเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น เช่น การจัดตั้ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น สนามบินขอนแก่น เชื้อนอุปรัตน์ จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงและ สถานีโทรทัศน์ (ช่อง 5 ขาดปัจจุบันคือ ช่อง 11) และสร้างถนนเชื่อมระหว่างจังหวัด ทำให้ประชาชน เดินทางค้าขายได้สะดวก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดขอนแก่น

ครอบคลุมถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างมากจนถึงปัจจุบัน เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและของประเทศด้วย

โครงการพัฒนาจากสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อเนื่องไปจนถึงปัจจุบัน เป็นผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดโครงการพัฒนาใหม่ขึ้นมา อาทิ ในด้านชลประทาน เช่น โครงการเขื่อนลำพระเพลิง เขื่อนลำปาว เขื่อนน้ำพอง เป็นต้น ในด้านถนน ที่สำคัญ ได้แก่ การก่อสร้างถนนมิตรภาพ เพื่อเชื่อมจากจังหวัดสระบุรีถึงหนองคาย เป็นระยะทาง 450 ไมล์ ใน พ.ศ. 2513 เป็นต้น ในด้านการเกษตรกรรม เกิดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ปอแก้ว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย ยาสูบ ฝ้าย เป็นต้น แต่กระนั้นสัดส่วนภาคบริการและพาณิชยกรรมยังมีความเติบโตมากกว่า (สุวิทย์ ชีรสาศวัต คารารัตน์ เมตตาริกานนท์ 2538: 53-140) ในด้านการศึกษา ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นใน พ.ศ. 2507 เป็นต้น ผลจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ทำให้เศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือขยายตัวและเติบโตเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกัน ก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ภาครัฐในการขยายตัวตามขอบเขตการพัฒนาด้วยเช่นกัน

ประเด็นที่น่าสนใจคือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ได้ก้าวขึ้นมามีอำนาจเพียงเพราะมีกำลังทหารสนับสนุนเท่านั้น ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้แสดงเจตนาชัดเจนอย่างชัดเจนจากการพูดในที่ต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนความคิดทางการเมืองและแนวทางที่ประเทศชาติควรจะเป็นสู่การรับรู้ในสังคม ทั้งหมดเหล่านี้มีแนวโน้มให้เห็นว่ามีผลต่อการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นการถ่ายทอดแนวความคิดออกมาเป็นการปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงในสังคม ภาพจน์ผู้นำที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สร้างขึ้นและความเจริญทางวัตถุที่เพิ่มขึ้นมากมายไปพร้อมกันนี้เป็นภาพสัมพันธ์ที่อยู่คู่กันในความนึกคิดของคนในสังคม เราจะพบการเรียกร้องภาพเหล่านี้ในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือการกล่าวขวัญแทบทุกครั้งที่สังคมรู้สึกที่กำลังเผชิญปัญหา การศึกษาเท่าที่เป็นมามากจะแยกออกเป็นภาพโดด เช่น เรื่องเกี่ยวกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในแง่ต่าง ๆ เช่น แนวความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะงานของทักษ์ เฉลิมเตียรณ หรือพูดถึงผลงานเฉพาะเรื่อง เช่น การปรับปรุงท้องถิ่นทุรกันดารในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2501-2506) ของทิพย์รัตน์ วานิชชา หรือการพูดในประเด็นภาพรวมของประเทศในด้านการพัฒนาเช่น แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ ของนันทนา กปิลกาญจน์

อีสานกลายเป็นประเด็นปัญหาทางการเมืองสำหรับรัฐบาลกรุงเทพฯมาตลอด ภูมิภาคนี้ถูกระแวงเสมอมาว่าเป็นที่พักพิงของเหล่าผู้ปรารถนาแบ่งแยกดินแดนอีสานก่อนหน้ายุคระบบสฤษดิ์ เป็นภูมิภาคที่ถูกทอดทิ้ง แต่เนื่องด้วยสภาพการณ์ที่ผ่อนคลายนานขึ้น ๆ และไม่ใช่ว่าเพราะว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นคนอีสานคนหนึ่ง ดังนั้น จึงทำให้ผู้ศึกษาต้องการทราบถึงแนวคิดและ

บทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงสาเหตุที่ชักนำไปพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแนวคิดทางการเมืองในการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 มาบังคับใช้อย่างเป็นระบบนั้น ยังผลกระทบอย่างไรบ้างในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ต่อวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสมัยนั้น อันเป็นเหตุให้อัตลักษณ์ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตกาลอย่างเห็นในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงสาเหตุ ปัจจัย สภาพแวดล้อม และความเป็นมาของแนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 เพื่อศึกษาถึงสาระสำคัญของแนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 เพื่อศึกษาถึงผลกระทบจากการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากแนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

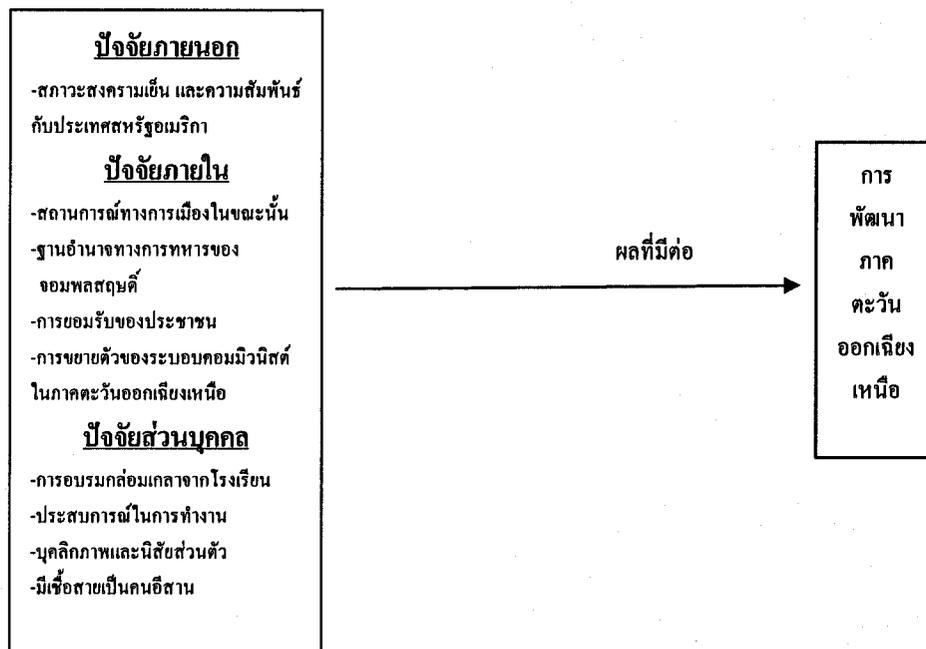
ในการวิจัยเรื่อง “แนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ได้ใช้แนวคิด 5 แบบ ได้แก่ แนวคิดเผด็จการอำนาจนิยม, แนวคิดจิตวิทยาการเมือง, แนวคิดเรื่องบทบาท, แนวคิดการพัฒนาทางการเมือง และแนวคิดเรื่องการพัฒนา เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องดังกล่าว

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลในด้านการกล่อมเกลามาจากครอบครัว โรงเรียน ประสบการณ์จากการทำงานอาชีพทหาร ขาดพันธ์ นำสู่บุคลิกภาพและอุปนิสัยส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นำสู่แนวคิดในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งในช่วงเวลานั้นได้มีเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ ๆ หลายประการ อาทิเช่น การขยายตัวของระบอบคอมมิวนิสต์ การเลือกตั้งที่ไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน ที่นับว่าเป็นปัจจัยภายในประเทศ

นอกจากนั้นแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกประเทศที่ผลักดันให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีแนวคิดที่จะพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือธนาคารโลก นโยบายการให้งบประมาณสนับสนุนของ

ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีนโยบายที่จะล้มล้างระบอบคอมมิวนิสต์ที่แผ่ขยายจากภูมิภาคอินโดจีน
เข้าประเทศไทยทางด้านประเทศลาวผ่านมายังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาได้กล่อมเกลาคให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เกิดแนวคิด
และมีบทบาททางการเมืองในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการพัฒนาเป็นผลให้ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

แผนภาพที่ 1.1 แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
ต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยทำการศึกษาจากประวัติ ผลงาน บันทึกเหตุการณ์ความเป็นมา
รวมถึงนโยบายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2501 -
2506 ในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเป็นระบบ โดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ
ฉบับที่ 1 ยังผลให้เกิดผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในแง่ที่เป็นประโยชน์และในแง่ที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง โดยเฉพาะประชาชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการค้นคว้าวิจัยเพื่อเขียนวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยต้องอาศัยเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยเอกสารชั้นที่สอง (secondary source) เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ อย่างไรก็ตามเอกสารที่ผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารชั้นรอง ซึ่งผ่านการสังเคราะห์มาในชั้นหนึ่งแล้ว มาเป็นข้อมูลในการเขียนรายงานเชิงพรรณานี้จนแล้วเสร็จได้ในท้ายที่สุด

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 “ภาวะผู้นำ” หมายถึง ลักษณะท่าทางหรือความสามารถบางอย่างของจอมพลสฤษดิ์ รัชต์ ที่ทำให้คนอยู่ในอำนาจของเขา เคารพเขา สามารถชักจูงหรือนำประเทศไปในทิศทางที่ถ้าคนอื่นมาอยู่ที่เดียวกันแล้วจะไม่สามารถที่จะกระทำเช่นนั้นได้

6.2 “บทบาท” หมายถึง ลักษณะ พฤติกรรม การกระทำของจอมพลสฤษดิ์ รัชต์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.3 “อิทธิพล” หมายถึง ความสามารถทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ รัชต์ ที่มีอำนาจอยู่เหนือประชาชนบางส่วนในการชี้นำ โน้มน้าว ให้แสดงพฤติกรรมทางการเมืองเพื่อสนองความต้องการของตนเองได้

6.4 “การพัฒนา” หมายถึง ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า การพัฒนาประเทศก็ทำให้บ้านเมืองมั่นคงมีความเจริญ ความหมายของการพัฒนาประเทศนี้ก็เท่ากับตั้งใจที่จะทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีความปลอดภัย มีความเจริญ มีความสุข

6.5 “อีสาน” หมายถึง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยซึ่งมีพื้นที่และจำนวนประชากรมากกว่าทุก ๆ ภาคของประเทศ และคำว่า “คนอีสาน” หมายถึงบุคคลที่มีอัตลักษณ์และชาติพันธุ์หรือถิ่นที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.6 ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) คือระบอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ภายใต้ข้อกำหนดของความเป็นเจ้าของร่วมกัน และการมีรายได้ที่ขึ้นอยู่กับการผลิต การเคลื่อนไหวทางการเมืองในแง่นี้หมายถึงระบอบคอมมิวนิสต์มุ่งจุดประสงค์

ให้ประชาชนทุกคนมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกันที่ว่าด้วยการแทนที่ระบบวัตถุประสงค์แบบทุนนิยมที่เน้นกำไรเป็นหลัก ด้วยระบอบสังคมคอมมิวนิสต์ที่ผลิตโดยรวมที่ได้มาจะกลายเป็นของส่วนรวม

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ได้ทราบถึงสาเหตุ ความเป็นมา และสภาพแวดล้อมของแนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ รัชชต์ ที่มีต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7.2 ทำให้ได้ทราบถึงสาระสำคัญของแนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ รัชชต์ ที่มีต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7.3 ทำให้ได้ทราบถึงผลกระทบจากแนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ รัชชต์ จากการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ